

«На злобу дня!»

Як поінформовані селяни, власники землі про її облік та порядок продажу в умовах об'єднаних територіальних громад?

У фахових виданнях та суспільних ЗМІ автори цієї статті за темою організації ринку землі підготували та опублікували цілий ряд статей. У попередніх публікаціях було висвітлено, негативний досвід приватизації промислових суб'єктів. За умовами приватизації передбачалося збереження спеціалізації, робочих місць та інше, тим часом національна економіка отримала горсточку ненаситних олігархів, які не розвинувши промислових галузей, перетворили колективні надбання, в багатьох випадках, у власну вотчину.

На даний час в умовах недостатньої поінформованості сільських власників землі робиться спроба в аграрній сфері повторити це саме. Перетворити землю, Великий Дар Божий в інструментарій збагачення. Чи не наступаємо черговий раз на одні і ті ж граблі.

У статті автори застерігають від розвитку окремих негативних моментів організації цього процесу, в умовах добровільно об'єднаних територіальних громад, який сьогодні поспішно відбувається здебільш волюнтаристсько-провокаційними методами, ігноруючи принципи поінформованості власників землі, та організацією всеобучу в умовах добровільно об'єднаних територіальних громад.

Мета отримання швидкого прибутку від реалізації землі, ленінськими словами, «чревато» перетворенням сільського населення у рабів, а маститих «покупців» у їх експлуататорів. Ми такі експерименти вже переживали ... Знущення над людьми та землею завжди в історії України були причинами кровавих наслідків...

Про це та інші актуальні питання йдеться у дискусійній статті, яка у багатьох випадках має не лише пізнавальний, а і виховний характер.

У статті використано основні положення статей: Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Ульяновенко Ю. О., Тарасюк Г. М. ін. Земля як стратегічний продукт, об'єкт оренди та можливий еквівалент обміну в умовах застосування інноваційно – логістичних підходів може посилити економічні позиції України в ЄС. *Науковий вісник ЖДТУ*. 2013. №3 / 4; Андрушків Б. М., Тарасюк Г. М., Ульяновенко Ю. О. ін. Економічні проблеми використання в Україні землі як стратегічного продукту. *Державне будівництво*. 2015. – № 1, Інтернет ресурс; та ін.

УДК 332.2

DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).210-220](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).210-220)

Богдан Миколайович Андрушків

д-р екон. наук, проф.

заслужений діяч науки і техніки України

ORCID 0000-0003-4897-5539,

Наталія Богданівна Кирич

д-р екон. наук, проф.

ORCID 0000-0001-7728-9787,

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,

Галина Миколаївна Тарасюк

д-р екон. наук, проф.

ORCID 0000-0001-5112-102X,

Державний університет «Житомирська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСНИКІВ РИНКУ ЗЕМЛІ В УМОВАХ ДОБРОВІЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Постановка проблеми, її різнохарактерність та актуальність. Як показало вивчення стану поінформованості сільського населення (домінуючого власника земельних ресурсів, які становлять 4/5 від загальної

площі сільськогосподарських угідь. Це один із найвищих показників у світі. Забезпеченість одного мешканця країни ріллею перевищує світовий і європейський показники майже у 2,5 раза) про організацію

ринку землі, алгоритм процесу її купівлі – продажу, юридично – правові колізії, економічні, екологічні, техніко-технологічні експертизи, які можуть виникати на ринку, не кажучи про земельний кадастр, знаходиться на дуже низькому рівні, що у майбутньому представлятиме широкі можливості для зловживань.

Літературний відступ. *Під час опитування селян з теми продажу землі, на запитання чи підтримуєте ідею прийняття Закону України «Про продаж землі...», селяни відповідали: Ми і без Закону це можемо робити. Закон потрібен лише великим бандитам, шулерам, і олігархам, щоб узаконити безсовісний земельний грабіж селянина.*

Це підтверджує, що село та власники землі на даний час не цілком поінформовані про землеустрій, алгоритм продажу землі. Не всі знають, що таке кадастр тощо. Крім цього, отримати такі знання в умовах села, де не приходять газети, де не працює Інтернет, де не мають і не вміють користуватися комп'ютером, надзвичайно важко, а також важко оцінювати ситуацію на місцях, виявляти проблеми та приймати управлінські рішення. Необхідно відзначити, що комплексна реалізація адміністративно-територіальної реформи, створення добровільно об'єднаних територіальних громад не передбачають реалізацію заходів з цієї проблематики. Від того спостерігається пасивність сільського населення, при обговоренні цього актуального питання. Тим часом державна влада України вирішила реалізувати цей проєкт, та, не вивчивши думки фермерів-селян, орендарів та власників паїв і на кінець науковців, рішуче приступила до його реалізації.

Соціологічний анонс. *Як показало опитування, за діями олігархату, забрати землю у селянина не потрібно багато зусиль, достатньо на регіональному рівні не дати засобів і вигідних позик та кредитів для їх придбання; ігнорувати створення страхових можливостей та інших умов для її обробтки. Тим самим підтвердити, що селянин не може ефективно її використовувати; без толкових роз'яснень населенню (умов та особливостей проведення заходу) розпочати адміністративно-територіальну реформу та формування об'єднань територіальних громад, у яких заховати чи загубити всі кінці, всіх процесів; на рівні держави безконтрольно набрати за кордоном розмаїтих кредитів, позик, безнадійних інвестицій та на стільки, щоб їх обсяги створили передумови, при яких не залишиться нішого шляху як розраховуватися ресурсами, в т.ч. і землею.*

Якщо селянин і надалі буде впертися продажу землі, є це такий ефективний важіль як податки. Вони і повинні його «переконати» у продажі своєї ґодувальниці. Такі прикрі висновки систематизовано за результатами опитування.

Без сумніву, такі «аргументи» посилюють актуальність, своєчасність проблематики та, враховуючи незадовільний стан інформаційного забезпечення селян, учасників ринку землі, ментальність українців, посттоталітарні моменти, потребують вироблення особливих принципів та підходів у його реалізації. Нами не вперше піднімається це питання. Справа в тому, що наша держава за своїми ресурсними можливостями (маємо на увазі такий ресурс як земля – чорнозем-гумус) потенційно може стати найбагатшою державою світу, бо володіє третиною цього найціннішого ресурсу планети. Справедливе та ефективне використання землі як найбільш гуманного, невичерпного, екологічно чистого, відновлювального ресурсу та на-

уково обґрунтоване ведення сільського господарства за повно-цикловою системою: вирощування сільгосп-продукції – переробка сировини – реалізація, впровадження інноваційно-логістичних підходів, можуть зробити українців найбагатшими у світі!

В умовах вступу нашої держави асоційованим членом Європейського Союзу, залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, земельний чинник може стати важелем поштовхування соціально-економічних відносини, стабільності економіки, благополуччя українського народу.

Справді, власників землі (які живуть у селі, куди на даний час газети не доходять, Інтернет як і комп'ютер недоступні) цікавлять питання не лише політичні, а і суцього організаційного характеру серед яких:

Які документи потрібні власнику для купівлі-продажу землі чи земельної ділянки?

Що таке паспорти та реєстраційні номери облікової картки платника податків (ідентифікаційний номер); звіт про експертну грошову оцінку земельної ділянки; документи, що підтверджують право власності на земельну ділянку, а саме – свідоцтво про право власності на земельну ділянку, витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, державний акт; витяг з Державного земельного кадастру, її кадастровий номер, оскільки його наявність є обов'язковою умовою для укладення договору купівлі-продажу.

Якщо кадастровий номер відсутній, необхідно звернутися до державного кадастрового реєстратора в Центр надання адміністративних послуг (ЦНАП) за місцем розташування земельної ділянки, або замовити витяг онлайн через публічну кадастрову карту України і т.п.

Довідково: *Кадастр (фр. Cadastre; рос. кадастр; англ. cadastre; нім. Kataster, Grundbuch n, Flurbuch n) – упорядкована геоінформаційна система про правове, природне, господарське, економічне та просторове положення об'єктів, що підлягають обліку в системі відповідного рівня управління. Кадастри є різновидом інформаційних систем, які повинні використовуватися в процесі здійснення державного управління. Кадастровому обліку може підлягати інформація про стан різних об'єктів. Серед них можна назвати: кадастри природних ресурсів (земельний, водний, лісовий, рослинний, тваринний та інші), містобудівний кадастр, кадастр нерухомості, екологічні кадастри (кадастри відходів, кадастри небезпечних відходів, кадастр лавин, кадастр антропогенних викидів та абсорбції парникових газів та інші) [Інтернет ресурс].*

Як відомо, до Державного земельного кадастру вносяться відомості про кадастрове зонування земель в межах території України.

Довідково: *Земельний кадастр – система обліку кількості та якості земель, яка призначена для забезпечення державних органів влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, організацій, установ і громадян вірогідними й необхідними відомостями про природний, господарський стан і правовий режим земель із метою організації раціонального використання та охорони земель, регулювання земельних відносин, землеустрою, обґрунтування розмірів плати за землю.*

Кожному бажаному продати чи придбати землю необхідно підготувати перелік документів, які потрібні для отримання витягу з Державного земельного кадастру (ДЗК) (п. 166 Постанова КМУ № 1051 від

17.10.2012 р.): заяву; документ, що підтверджує оплату послуг з надання витягу з Державного земельного; документ, який підтверджує повноваження діяти від імені заявника (у разі подання заяви уповноваженою заявником особою).

Для присвоєння кадастрового номера необхідно звернутися до землепорядної організації, яка має в штаті інженерів землепорядників (це може бути державна і недержавна організація – на вибір), для проведення робіт з формування обмінного файлу. Обмінний файл формується на підставі технічної документації з землеустрою по встановленню (відновленню) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості).

Землепорядна організація передає до відділу Держгеокадастру заяву власника земельної ділянки про присвоєння кадастрового номера. До заяви додаються технічна документація із землеустрою та в електронному вигляді обмінний файл (XML).

Як результат, учасник ринку отримує витяг із державного земельного кадастру із зазначенням кадастрового номеру земельної ділянки.

Власне ці та інші обставини підтверджують актуальність та своєчасність розгляду у даній статті проблематики та здійснення аналізу стану інформаційного забезпечення селян, майбутніх учасників ринку землі в умовах адміністративно-територіальної реформи та добровільного об'єднання територіальних громад.

Аналіз досліджень та публікацій з теми поінформованості учасників ринку землі. Дослідженням проблем землеустрою, різних аспектів регулювання земельних відносин та особливостей інформаційного забезпечення селян, майбутніх учасників ринку землі в умовах об'єднання територіальних громад займалися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, серед яких: Б. Андрушків, Г. Бистров, П. Гайдуцький, А. Даниленко, Г. Квітка, Н. Кирич, М. Латинін, Т. Лозинс, Т. Мостенська, І. Новаковська, В. Олійник, Л. Самойленко, П. Саблук, В. Іванишин, Н. Іщенко, Г. Тарасюк, Ю. Ульяновченко, М. Федоров, Г. Черевко, В. Шиян, В. Юрчишин та ін. [1-17].

Тим часом, розкриття проблем інформаційного забезпечення селян, учасників ринку землі, політичних, економічних та соціогуманітарних особливостей його в умовах добровільного об'єднання територіальних громад, адміністративно-територіальної реформи у посттоталітарних державах залишилися за полем зору зарубіжних та вітчизняних науковців. Практично не відбувається розгляд проблем забезпечення поінформованості селян, учасників ринку землі про особливості формування ринку землі як чинника та ресурсу забезпечення стабільності функціонування не лише переробних підприємств, а і господарської та фінансової стабільності об'єднань територіальних громад, функціонування національної економіки загалом і на цій основі досягнення стабільного розвитку суспільства. Власне це обумовлює необхідність формування мети статті.

Основною метою статті визначено дослідження, соціологічними методами, стану інформаційного забезпечення селян – потенційних учасників ринку землі. Виявлення економічних проблем використання в Україні землі як стратегічного продукту. Розкриття, власне, політичних, економічних, інформаційних та соціогуманітарних особливостей організації ринку

землі в умовах добровільно об'єднаних територіальних громад України тощо.

Виклад основного матеріалу. Первинний аналіз стану інформаційного забезпечення селян – учасників ринку землі в умовах добровільних об'єднань територіальних громад, використання в різних державах найважливіших ресурсів як чинників благополуччя та стабільності економік показує різні результати. Наприклад, в Об'єднаних Арабських Еміратах таким ресурсним чинником виступає нафта. Не лише у Єгипті, а й арабському світі загалом найважливішим чинником функціонування економіки теж є нафта. В Китаї розвивається промислове виробництво та сільське господарство на зрошувальних землях. У США – промислове виробництво, бізнес та ін. В Росії крім нафти, суттєвий вплив на економічні відносини відігравав і відіграє ліс як деревний ресурс [4].

Цікавим в цьому відношенні є Єгипет, більша частина якого розташована на околиці стародавньої Африканської пустельної платформи. До 1970-х років найважливішою статтею експорту Єгипту була бавовна, потім лідерство перейшло до нафти, яка зберігає провідну роль у національному експорті. У 1992 році частка нафти в експорті становила 51%. Більшість оброблюваної землі в Єгипті знаходиться в долині Нілу. Родючі алювіальні ґрунти разом з тривалою інсоляцією (освітлення сонячним промінням) створюють винятково сприятливі умови для вирощування різноманітних сільськогосподарських культур. Розміри традиційних селянських господарств невеликі. Приблизно дві третини всіх сільськогосподарських угідь становлять господарства по 2 га кожне. Як правило, земля належить селянину, який її обробляє. Багато господарств здаються в оренду, і орендар розраховується з власником або грошима, або в натуральній формі – частиною врожаю. Реформування сільськогосподарського сектору економіки почалося в 1986 році. У 1995 році державою контролювалися лише ціни на бавовну і цукрову тростину. Єгипет найбільш конкурентоспроможний у виробництві таких культур, як томати, пшениця, бавовна, рис, картопля, кукурудза, бобові, цукровий буряк і фрукти. Рівень самозабезпечення пшеницею до 1995 року зріс до 50%.

Об'єднані Арабські Емірати, більшу частину території яких теж займають солончаки та піщані пустелі, на заході розташовані піщані і кам'янисті пустелі, на сході і північному сході – гори Хаджар. Велика частина території ОАЕ являє собою пустельну рівнину. На сході вона переходить в кам'янисте плато (вис. до 1127 м), на півдні зливається з піщаною пустелею Руб-ель-Халі, а на заході переходить в кам'янисту пустелю Ель-Джафура. Сільське господарство становить незначний відсоток ВВП країни. З моменту виникнення єдиної держави уряд заохочує розвиток цієї галузі. Головна культура – пальма, культивується в основному в оазисах і на узбережжі. Вирощуються фініки й овочі. Докладаються зусилля для самозабезпечення країни зерном, але цьому перешкоджає нестача прісної води. Інтенсивний розвиток землеробства призвів до виснаження підземних водних ресурсів і засолення ґрунтів – кілька ферм були змушені припинити своє існування. З 1979 по 1985 рік виробництво сільськогосподарської продукції зросло в шість разів. Але і на початку 1990-х років ОАЕ змушені були імпортувати близько 70% продовольства [13].

У сільському господарстві Північної Африки провідним є землеробство, яке залежить від штучного зрошення. Так, у Лівії будують «велику штучну ріку» – водовід приблизно 1200 км, яким підземні води Сахари буде спрямовано у прибережну зону. Оброблювані площі займають 18,2 млн га – менше 5% території регіону. Аграрні відносини охоплюють різноманітні традиційні та сучасні форми землеробства й землекористування. Для особистого споживання вирощують звичайні продовольчі культури, особливо зернові, з використанням традиційних знарядь праці (мотика, плуг без відвалу). Значно поширені земельна оренда, найм безземельних і малоземельних селян-фелахів та батраків. Більшість посівних площ зайнято зерновими культурами: тверда та м'яка пшениця, кукурудза, ячмінь, рис, сорго й просо. Вирощують також бобові та цукрову тростину.

Однією з провідних сільськогосподарських культур східних територій регіону є бавовник (вирощують цінні довговолоконні його сорти). За виробництвом бавовни Єгипет посідає 1 місце в Африці (0,5 млн т), а за зборами високоякісної довговолоконних сортів – 1 місце у світі.

У пустельних оазисах культивують фінікову пальму (найвищі врожаї збирають в Алжирі та Лівії). Мавританія й Судан спеціалізуються на вирощуванні арахісу.

В Китаї, як і в сусідній Індії, найбільші в світі розміри штучно зрошуваних земель – 50-60 млн га. У Східному Китаї зараз за рахунок цього чинника годується 1,2 млрд людей, а одні й ті ж землі використовуються вже упродовж 2500 років і не виснажуються [13].

Вартість виробленої продукції зараз на 1/3 перевищує показник США і є найбільшою в світі. В США один зайнятий обробляє 70 га землі, в Китаї – лише 0,3 га. В США один зайнятий годує ще 100 чоловік свого населення і країна є найбільшим у світі експортером сільськогосподарської продукції. В Китаї один зайнятий годує лише 3,5 чоловіка й експорт продукції є мінімальним.

В Україні, залишається перспективним для держави (інерційно) у промисловій сфері є розвиток машинобудівної, авіабудівної галузі тощо. Тим часом забуваємо про такий гігантський аграрний ресурс як чорнозем (гумус), який на відміну від всіх інших природних ресурсів формується тисячами і мільйонами років, є не лише життєзабезпечуючим, а й відтворюваним, перспективним, екологічним, пріоритетним, стратегічним, гуманітарним і ще можна назвати багато показників у користь цього унікального ресурсу. Він дає підстави для розповсюдження серед власників землі інформації про функціонування потужного агропромислового комплексу промисловості у алгоритмі реалізації інноваційно-логістичного ланцюга, організації ефективного використання земельних ресурсів в умовах формування ринку землі (див. рис. 1), визначення пріоритетів та напрямів його розвитку на етапах вирощування сільськогосподарської продукції, переробки сільгоспсировини, реалізації готової продукції, що змінює підхід до формування ціни землі та участі в цьому процесі власника землі – селянина тощо (рис. 1).

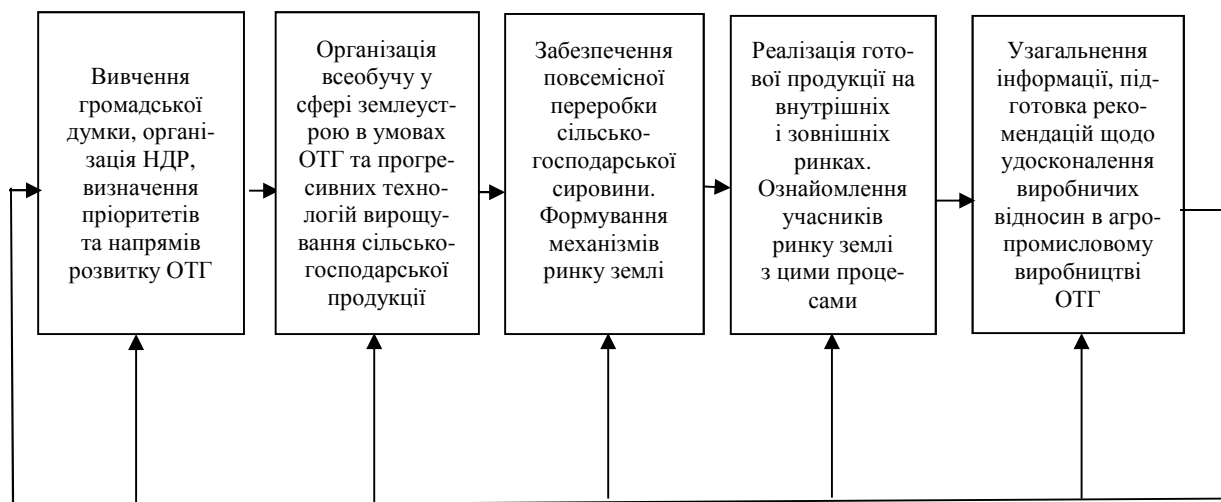

Рис. 1. Алгоритм реалізації інноваційно-логістичного ланцюга організації ефективного використання земельних ресурсів в умовах ринку землі добровільно об'єднаних територіальних громад (ОТГ)

Примітка: рівень адміністративно-територіальних громад.

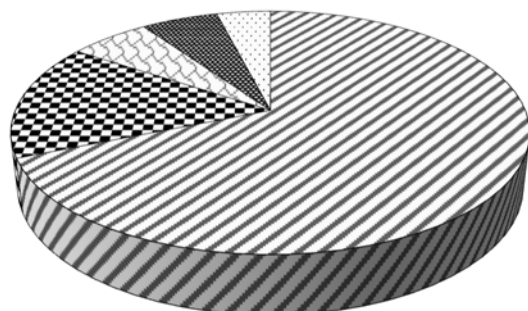
Довідково: За повідомленнями Світової Вікіпедії, більша частина території України розташована у західній частині Східноєвропейської рівнини, які займають 95% території України. Завдяки теплому клімату, гарному рельєфу (близько 60% сільськогосподарських угідь є рівнинними, а ще 35% мають кут нахилу в діапазоні між 1° та 3°) та наявності великих площ чорнозему (третьина світових запасів), в Україні надзвичайно сприят-

ливі умови для сільськогосподарського виробництва. Сільськогосподарські угіддя займають приблизно 60% всієї території України. Територія України поділена на три природно-кліматичні зони: Полісся, Лісостеп, Степ.

Найбільш родючими ґрунтами не тільки в Україні, а й у світі є чорноземні. Гумусний шар в них може досягати 120 см! Про їхню родючість колись казали: «Земля така добра, що посадиш оглоблю, то виросте тарантас» [4].

Землі, які використовуються людиною для її потреб, утворюють земельні ресурси (земельний фонд України (рис. 2). Вони використовуються у сільському і лісовому господарстві, на них зводяться житлові будівлі

й промислові об'єкти, прокладаються транспортні шляхи. Частина земель покрита природними і штучними водоймами, які також використовуються у господарських цілях.

- ☐ Сільськогосподарські землі (41489,3 тис.га)
- ☐ Ліси та інші лісовкриті площі (9365,46 тис.га)
- ☐ Забудовані землі (3602,1 тис.га)
- ☐ Інші (3421,9 тис.га)
- ☐ Води (2401,4 тис.га)

Рис. 2. Структура земельного фонду України станом на 1 січня 2018 року [14]

Отже, враховуючи пострадянський досвід та специфіку політичного, соціально-економічного розвитку нашої держави, вивчивши громадську думку, можна зробити висновки, що для вироблення на цьому досвіді відповідних якісних рекомендацій, передусім доцільно глибоко, в першу чергу, вивчити стан інформаційного забезпечення селян, – учасників ринку землі, провести соціологічні дослідження сфери земельних відносин, використавши вирішення подібних проблем за кордоном, в тому числі у ближньому зарубіжжі. За участі науковців та з використанням ЗМІ, організувати всеобуч сільського населення та власників землі з правового забезпечення процесів приватизації. Окрім того, Уряд повинен ввести систему та посилити контроль в організації земельних (орендних) відносин на сучасному етапі і тим самим підтвердити спроможність держави не допустити зловживань у прийдешньому ринку землі як це мало місце в промисловій приватизації. Розробити ідеологічну концепцію розвитку держави, на цій основі посилити ідеологічне та морально-гуманітарне виховання громадян України. З метою створення зацікавленості в успішному розвитку вітчизняних фермерських господарств та аграрників загалом виробити систему їх фінансово-кредитної підтримки, створити у державі сприятливий інвестиційний клімат, передбачити наскрізну кримінальну відповідальність за зловживання у цій сфері життєдіяльності.

Для організації ринку землі та забезпечення ефективного використання земельного ресурсу в Україні як чинника підйому благополуччя населення необхідно провести ряд соціально-економічних, законодавчо-правових, адміністративно-організаційних заходів та реформ. Наприклад, законодавчо забезпечити функції землі, за аналогією грошей, які є не лише засобом платежу, ціною товару, а й еквівалентом обміну тощо.

Наявність, власне, земельних ресурсів, їх якість, та ефективне використання можуть і повинні визначати твердість національної валюти, надійність відносин, авторитет держави, забезпеченість і незалежність від державного бюрократичного апарату та інших політичних чинників громадян нашої держави. Земельний чинник може виступити важелем підняття з колін селянина як генофонду України.

Надзвичайно важливу роль на першому етапі може відіграти гуманізація кінцевих результатів сільського господарства та агропромислового виробництва загалом і зокрема законодавчого закріплення за власником виробництва екологічно чистої, вирощеної на органічних добривах, конкурентоздатної харчової продукції.

На Міжнародному семінарі: «Органічні продукти харчування. Сучасні тенденції виробництва і маркетингу», (Львів, 31 березня 2004 року) розглядалася актуальна проблематика сертифікації органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє. З доповіддю виступив Віктор Вовк, к.ф.-м.н., директор Програми євроінтеграції та сталого розвитку Інституту громадянського суспільства, консультант з питань сталого розвитку комітетів Верховної Ради України, у якій він здійснив огляд світових тенденцій розвитку органічного сільського господарства та запропонував (з врахуванням світового досвіду) під «органічним (екологічним) сільським господарством» розуміти агрови-робничу практику, яка:

- не використовує синтетичних хімікатів (добрив, пестицидів, антибіотиків, тощо);
- здійснює мінімальну оранку ґрунту;
- не застосовує генетично модифікованих організмів (ГМО) та охоплює різні сфери – не лише рослинництво, а й тваринництво, птахівництво, й т.д., без яких не можливе виготовлення повноцінного органічного добрив [13].

Що таке органічне сільське господарство? В умовах ринку землі, її власник повинен знати що органічне сільське господарство за своєю суттю є багатофункціональною агроекологічною моделлю виробництва. Від цього залежить її вартість і базується не лише на менеджменті (плануванні й управлінні) агроєкосистем. З метою підвищення продуктивності виробництва та якості продукції максимально використовуються біологічні чинники збільшення природної родючості ґрунтів, агроекологічні методи боротьби із шкідниками і хворобами, а також переваги біорізноманіття, зокрема місцевих та унікальних видів, сортів, порід тощо.

У ширшому контексті, так зване, органічне сільське господарство – це практична реалізація в сфері аграрного виробництва загальної концепції «сталого,

гермінативного (екологічно і соціально збалансованого) розвитку», що задовольняє харчові та промислові потреби сьогодення з урахуванням екологічних чинників. Його суспільні блага включають, зокрема:

- незалежність від промислових хімікатів, зменшення енергоємності агровиробництва, суттєве зниження виробничих витрат і залежності від зовнішнього фінансування;

- екологічні переваги – мінімізація негативного впливу на довкілля через запобігання деградації земель (ерозії, підвищеної кислотності, засоленості), збереження та відновлення їхньої природної родючості; припинення забруднення водних басейнів і підземних вод, очищення джерел питної води від токсичних хімікатів, зменшення викидів в атмосферу парникових газів та зв'язування вуглецю;

- збереження біорізноманіття та генетичного банку рослин і тварин, відмова від домінування монокультур, утримання тварин у наближеному до природного середовищі;

- розвиток місцевих, національних та міжнародних ринків органічної продукції, сприяння справедливій міжнародній торгівлі;

- збільшення кількості робочих місць у сільській місцевості, нові перспективи для малих фермерських господарств та сільських громад, зокрема у викориненні злиднів;

- підвищення самостійності та відповідальності аграрних виробників у процесі прийняття управлінських рішень, сприяння інноваційним сільськогосподарським дослідженням, підвищення ролі місцевих знань та ініціатив;

- здорові, екологічно чисті та повноцінні продукти харчування [13].

Органічне сільське господарство – як практична реалізація в сфері аграрного виробництва загальної концепції «сталого, гермінативного» (екологічно і соціально збалансованого) розвитку», що задовольняє харчові та промислові потреби сьогодення з урахуванням екологічних чинників повинно бути законодавчо закріплено при формуванні нормативної бази ринку землі.

На нашу думку вислів «ведення органічного сільського господарства» не цілком коректно відображає суть справи. За нашим переконанням вислів: «вирощування екологічно чистої продукції з використанням органічних добрив» є більш точним. Враховуючи використання попередніх термінів у відносинах з зарубіжними партнерами, ми і надалі, тимчасово, у цій статті будемо його використовувати.

Світова практика екологічно чистого аграрного виробництва в умовах ринку землі вимагає інвестицій та впровадження прогресивних технологій. На сьогодні під органічне сільське господарство в світі виділяються великі площі земель: в Європі – 5,1 млн га, Північній Америці – 1,5 млн га, Латинській Америці – 4,7 млн га, а в Австралії – цілих 10,6 млн га. В Європі частка земель, переведених на органічне землеробство, значно зросла за останні роки, чому сприяла започаткована в 1993 році спільна політика ЄС щодо підтримки фермерів у перші роки після переходу від звичайного до органічного агровиробництва: середній показник у країнах ЄС досяг близько 4%, в Австрії та Італії він сягнув 8%, а в Швеції, яка є європейським лідером, – майже 12%. У Швейцарії частка

таких земель також є однією з найбільших – понад 10% [3].

Ситуація на світових ринках продовольства свідчить про зростаючу зацікавленість споживачів у здоровому та повноцінному харчуванні разом з безпосереднім внеском у збереження природного довкілля. В багатьох країнах світу, передусім у США та ЄС, вже діють ринки органічної сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, а також створена й успішно функціонує відповідна інфраструктура сертифікації, маркетингу і реалізації. Мотивація споживачів продукції вирощеної на органічних екологічно чистих добривах поєднує такі вимоги та очікування:

- здорове та екологічно безпечне харчування;
- вищі смакові якості;
- збереження природного середовища в процесі виробництва;

- не містить у собі генетично модифікованих організмів;

- зв'язок з виробником – місцевий чи регіональний, або навіть прямиий;

- висока якість продуктів та їхня свіжість.

Соціологічні методи дослідження (опитування) показали, така мотивація зумовлює готовність частини споживачів платити додаткову плату (10-50% від звичайної ціни) за органічні продукти харчування й попит на них у світі швидко зростає.

Нині в світі майже сформувалися повноцінні ринки продукції вирощеної на органічних, екологічно чистих добривах, у таких сегментах, як овочі та фрукти, дитяче харчування, сільськогосподарська сировина для переробки (передусім зерна) та молочні продукти, а тому темпи зростання в них дещо сповільнилися. Подальше зростання ринків органічної продукції відкриває можливості для виходу на них нових виробників. Так, ЄС і Швейцарія є імпортерами, в тому числі зі Східної Європи, зерна, насіння олійних культур, овочів і фруктів та яловичини, вирощених за органічною системою. Водночас для забезпечення від нестабільності та експортних ризиків на цих нових ринках дуже важливим є також розвиток внутрішнього ринку органічних продуктів харчування.

Регіони як і об'єднані територіальні громади мають великий потенціал для виробництва, так званої, органічної сільськогосподарської продукції та її реалізації шляхом експорту, а також у середньостроковій перспективі для її постачання на внутрішній ринок. Водночас органічне сільське господарство сприятиме вирішенню низки актуальних проблем, які існують в аграрному виробництві України та її сільських районах. Обстеження на початку незалежності засвідчили, що загалом до 90% орної землі в Україні зазнали різного ступеня деградації, яка призводить до скорочення її продуктивності: близько 35,8% земель еродовані, 25,6% мають підвищену кислотність, 9,7% засолені й солонцюваті, а 8,9% перезволожені та заболочені. З іншого боку, внаслідок економічної кризи, зокрема через брак обігових коштів, за останні роки значно зменшилось використання мінеральних добрив, пестицидів та інших хімікатів, а отже, призупинилася втрата природної родючості ґрунтів. На сьогодні існують значні площі екологічно чистих чорноземів, які можуть бути переведені на органічне землеробство протягом відносно короткого перехідного періоду.

Самі принципи органічного сільського господарства давно відомі в Україні завдяки розвитку концепції «біологічного землеробства», що забезпечує науково-фаховий потенціал, здатний швидко засвоїти міжнародні спеціальні стандарти, в тому числі адаптувати їх до української специфіки та реалізувати їх на практиці.

В Україні вже існує категорія людей (до 5% населення), передусім у великих містах, які мають зазначену мотивацію до споживання органічних продуктів і готові платити за них вищу ціну. Ця група споживачів створює початкову нішу для органічної продукції в Україні, а отже, для формування внутрішнього ринку такої продукції.

За умови належного впровадження сучасних агроекологічних технологій подальшому розвитку внутрішнього ринку в Україні в середньостроковій перспективі сприятиме зростання конкурентоздатності органічної продукції, яке відбуватиметься шляхом:

- поступового зростання природної продуктивності органічного аграрного виробництва;

- суттєвого зниження виробничих витрат – відмови від застосування дорогих хімікатів та зменшення енергоємності виробництва, зокрема мінімізації потреб у пальному;

- підвищення самодостатності та скорочення залежності виробників від невивідних умов зовнішнього фінансування – банківських кредитів тощо і виплат з них.

Нарешті, як ми відмічали, досвід розвитку органічного сільського господарства у світі свідчить про створення додаткових робочих місць у сільській місцевості й нових перспектив для розвитку малих фермерських господарств і життєздатності сільських громад та інші соціальні переваги, які є надзвичайно актуальними для об'єднаних територіальних громад України.

В умовах добровільного об'єднання територіальних громад теж існує не лише певний інтерес до розвитку екологічно чистого сільського господарства, яке нині знаходиться лише у початковій формі, а і реальні можливості. В цьому контексті надійна система інспекції та сертифікації органічної продукції є стратегічно важливим чинником як для її експорту з України вже в найближчому майбутньому, так і для розвитку внутрішнього ринку такої продукції, який є реальним у середньостроковій перспективі. Створення ж української системи сертифікації, яка буде визнаною на національному та міжнародному рівнях, суттєво сприяло б широкому впровадженню органічного аграрного виробництва в Україні.

Водночас, ринком землі диктуються об'єктивні інформаційні, інституційно-правові, фінансово-економічні та соціально-психологічні проблеми, політичні та морально-етичні моменти які створюють перешкоди та вимагають їх вирішення, серед яких:

- відсутність законодавчої бази, зокрема базового закону щодо органічного сільського господарства та сертифікації органічної продукції;

- необхідність створення інституційної інфраструктури, передусім сертифікаційних установ, асоціацій виробників органічної продукції та відповідної торгівельної мережі; потреба в інтеграції в існуючі міжнародні структури для полегшення доступу на зовнішні ринки; брак інформаційно-консультаційного забезпечення та компетентних дорадчих служб;

- відсутність державної підтримки на період переходу до органічного агровиробництва; можливі фінансові втрати під час конверсії та зміни кон'юнктури ринку; додаткові витрати на технічне переобладнання;

- необхідність зміни стереотипів; брак екологічного мислення та освіти; інноваційна пасивність управлінських структур; високий рівень бідності населення.

Для визначення та реалізації наступних кроків доцільним буде сформувати широке партнерство, яке єднати інтереси та потреби різних зацікавлених сторін в Україні, а також залучить до активної співпраці:

- сільськогосподарських виробників, зокрема фермерські господарства та їхні асоціації;

- державні та регіональні органи влади і управління;

- приватні консультаційні компанії та сертифікаційні установи;

- організації споживачів;

- наукові установи та громадські організації.

Розвиток органічного сільського господарства та створення відповідної системи сертифікації в Україні потребуватиме кваліфікованих спеціалістів, ефективних інститутів та сучасної законодавчої бази, яка враховуватиме світові та європейські тенденції. В цьому контексті доцільним та дуже корисним може стати використання багатого досвіду й інструментарію, які Україна може запозичити у Міжнародної федерації органічного сільського господарства IFOAM, Європейського Союзу, а також у країн-лідерів, зокрема Швеції.

Поінформованість власника землі у сфері ціноутворення. Особливою місією організації ринку землі є визначення її ціни, основних її функцій та чинників, що на неї впливають.

У ринковій економіці всі відносини між і людьми опосередковуються товарно-грошовими формами, все практично є об'єктом купівлі-продажу і має свою ціну. З допомогою цін виражаються різні показники і вимірюються економічні величини: обсяги виробництва, обігу і споживання, основні й оборотні фонди та інші ресурси. Отже, в першу чергу, ціни – це форма вираження економічних (майнових) відносин людей в умовах товарної економіки, тобто категорія суспільна. По-друге, ціна на конкретний товар, може бути вищою або нижчою, тобто може коливатися. Але ці коливання не є довільними, вони відбуваються навколо внутрішньої субстанції ціни, якою є вартість товару. Тому ціна, як категорія кількісна, це грошове вираження вартості товару.

Проблема ціноутворення, визначення факторів, що формують ціну, впливають на її рівень – одна з центральних проблем економічної теорії. Це знайшло своє відображення у багаточисельності теорій, присвячених вартості і цінам, в т.ч. і в сільському господарстві. Вартість – це втілена в товари праця. Причому праця не кожного індивідуального приватного виробника, а суспільно необхідна. Тобто праця, яка відображає середні умови виробництва даного виду товару, на даному етапі розвитку суспільства, в даних конкретних умовах. Затрачена на виробництво товару чи послуги праця сама в собі виразитися не може, тому що в загальному виразі – це затрати фізичної, розумової та нервової енергії людини, яку вона витрачає, виробляючи блага. Тому формою виразу вартості виступає мінова вартість, тобто певна кількісна пропорція, в якій

один товар обмінюється на інший [6]. Вартість лежить в основі будь-якого обміну, регулює пропорції, в яких товари чи послуги обмінюються на ринку. Історично процес розвитку форми прояву вартості пройшов досить складний і тривалий шлях – від простої (випадкової) форми до грошової. З появою грошей виникає ціна як грошовий вираз вартості, якою люди користуються і в сучасній ринковій економіці. Виступаючи грошовим виразом вартості, ціна не обов'язково повинна дорівнювати їй. Більше того, в реальних мінових відносинах ціна практично завжди відхиляється від вартості, може бути вищою або нижчою вартості. Це коливання зумовлено певними факторами, про які мова піде далі.

Визначення рівня цін витратами виробництва вилучає з цього процесу вартість додаткового продукту, який є важливим елементом вартості, а, отже, і ціни. Згідно теорії трьох факторів, у створенні благ (товарів) приймають участь три чинники виробництва: праця, капітал (засоби виробництва) і земля. Ціною цих виробничих факторів є заробітна плата, процент (прибуток) і рента, які відповідно розподіляються між власниками факторів – робітниками, власниками засобів виробництва (капіталістами) і земельними власниками. Ціна названих факторів формує субстанцію (основу) вартості, яка у грошовому вираженні виступає як ціна товару. Отже, певна тавтологія, або спроба вивести ціну з ціни, що притаманно теорії витрат виробництва, зберігається і в теорії трьох факторів виробництва. Але незважаючи на це, вона послужила основою багатьох наступних теорій ціноутворення, зокрема теорії граничної корисності. Теорія граничної корисності отримала широкий розвиток з 70-х років. Суть теорії зводиться до такого:

а) в процесі ринкової взаємодії попиту і пропозиції, що визначає рівень ринкових цін, вирішальне значення належить попиту;

б) вартість розглядається як суб'єктивна категорія, результат оцінки індивідумом споживчих благ в залежності від інтенсивності потреб і рідкості благ;

в) суб'єктивна оцінка визначається, виходячи з граничної корисності останньої одиниці товару, що задовольняє дану потребу.

Отже, вирішальне значення надається сфері обігу, де вступають у взаємодію індивідуальні оцінки покупців і продавців. Виробництву відводиться другорядна роль.

При всій однобічності (утворення вартості лише у сфері обігу) теорія граничної корисності відіграла певну роль у розвитку економічної теорії, а саме – у розкритті закономірностей прояву корисності і формування ринкового попиту. Використовується вона і для аналізу динаміки і оптимізації економічних процесів ринкової економіки, для математичного моделювання, при прийнятті економічних рішень, пов'язаних з альтернативним вибором між можливими варіантами. Близькою за суттю до теорії граничної корисності є теорія попиту і пропозиції. Тим часом вона не враховує той факт, що самі попит і пропозиція залежать від цін товарів. Найбільший вплив на сучасні теорії вартості і цін має неокласична теорія англійського економіста кінця XIX – початку XX ст. А. Маршалла. Вона поєднує теорію витрат виробництва, граничної корисності, попиту і пропозиції у формуванні і русі цін. Виходячи з того, що формування ринкових

цін відбувається в результаті взаємодії попиту і пропозиції, А. Маршалл пов'язував зміни попиту з категорією граничної корисності, а пропозиції – з вирішальним впливом витрат виробництва.

У сучасних теоріях ціноутворення переважає підхід, згідно якого теорія вартості вже не займає центрального місця. На передній план вийшла теорія ціни, яка комплексно вивчає вплив різноманітних ціноутворюючих факторів, що впливають на ціни посередництвом зміни попиту і пропозиції на ринках. Деякі економісти, виходячи з того, що ціна в сучасному виробництві залежить від складного комплексу факторів (продуктивність праці, циклічний характер виробництва, стан грошового обігу, характер державного регулювання, тощо), висловлюються взагалі проти необхідності використання будь-якої теорії вартості. Це стосується насамперед мікроекономічного аспекту ціноутворення.

Ціна, як основний інструмент ринкового механізму, виконує самі різноманітні функції. В економічній літературі, в залежності від того на якому рівні (макро- чи мікро-) ціна розглядається, які критерії беруться за основу, зустрічаються різні типи класифікації цих функцій, називається їх різна кількість. Не заперечуючи значимості інших класифікацій, ми дотримуємося точки зору, що критерієм виділення функцій ціни повинно бути з'ясування її ролі в якості основного інструменту, який опосередковує функціонування усього ринкового механізму. Виходячи з цього, можна виділити три найбільш важливі функції ціни: обліково-інформаційна, розподільча та стимулююча. Основною функцією ціни можна вважати обліково-інформативну. Ціна, як нам відомо, це грошовий вираз вартості. Отже, чим повніше вона відображає вартість (суспільно необхідні затрати), тим надійніше її можна використовувати для порівняння затрат, співставлення ефективності різних господарських рішень, визначення свого місця в ринковій конкуренції і т.д.

Отже, по-перше, виконання цієї функції цінами полягає у максимальному наближенні їх до суспільно необхідних затрат, забезпеченні покриття витрат виробництва і обігу, а також певного прибутку державі, фірмі і окремому підприємцю. По-друге, ціни, завдяки тому, що дають інформацію про попит на товари (послуги), вигідність їх виробництва, служать надійним інструментом для економічних вимірів, вибору економічних видів продукції і напрямків технічного прогресу, прийняття оптимальних, з точки зору суспільства, фірми, окремого підприємця оперативних та стратегічних господарських рішень. По-третє, виконуючи цю функцію, ціна у ринковій економіці сприяє координації зусиль мільйонів організацій, фірм і індивідів, які складають національне господарство. Така координація вимагає колосальної інформації про наявність самих різноманітних товарів і послуг, які пропонуються величезній кількості економічних суб'єктів. До того ж, останні повинні мати цілком чіткі спонукальні мотиви, передбаченим чином реагувати на ту інформацію, яка отримується, і передавати її далі. Саме таку інформацію і спонукальні мотиви містять у собі ціни. Завдяки розподільчій функції ціни сприяють розподілу і перерозподілу вартості суспільного продукту і національного доходу, в результаті чого покриваються затрати на виробництво, утворюються доходи і нагромадження у держави, галузях, регіонах, на підприємствах (фірмах), а також у окремих соціальних

груп населення і індивідів. Від зміни цін суттєво залежить, які господарюючі суб'єкти збільшать свої доходи, а які зменшать, збільшаться чи зменшаться майнова диференціація населення, буде нормальною чи порушиться еквівалентність обміну між галузями і сферами народного господарства, регіонами, підприємствами, індивідами і державами. Чим складнішим і масштабнішим стає ринкове господарство, тим активнішу роль у формуванні розподільчої функції ціни починає відігравати держава. Про що мова піде далі. Ціни активно впливають на виробництво продукції та її виробничі і особисті споживання. При одних цінах господарюючий суб'єкт буде прагнути швидше засвоювати виробництво нової, прогресивної продукції, а при інших – він буде байдужим до неї. Аналогічно веде себе і споживач. Стимулюючий або антистимулюючий вплив ціна здійснює на виробника шляхом збільшення або зменшення прибутку при реалізації товару (послуги), а на споживача – більш високим або нижчим своїм рівнем. Так, ціни заохочують виробників, при збільшенні ними випуску і реалізації продукції

шляхом зростання маси прибутку. Стосовно споживачів стимулююча функція ціни проявляється у зворотній залежності: ціни зросли – купівля і споживання продукції споживачами зменшилася і навпаки.

Визначення ціни як грошового виразу вартості не означає, що ціна обов'язково співпадає з вартістю. Більше того, їх співпадіння можна розглядати лише як епізод, як тимчасове явище. Реальна ринкова ціна, як правило, вища або нижча вартості. І ці коливання ціни навколо вартості відбуваються під впливом різних факторів. Їх можна звести у дві такі групи: ціноутворюючі фактори і фактори ціновідхиляючі. Ціноутворюючі чинники, це ті чинники що діють у сфері виробництва. Вони впливають на величину затрат на виробництво товару чи послуги, а, отже, формують основу ціни. До них відносяться всі чинники, які впливають на продуктивні сили. Учаснику ринку землі необхідно знати: ціновідхиляючі фактори, що діють на ринку землі та сприяють відхиленню ціни від уже сформованих (рис. 3).

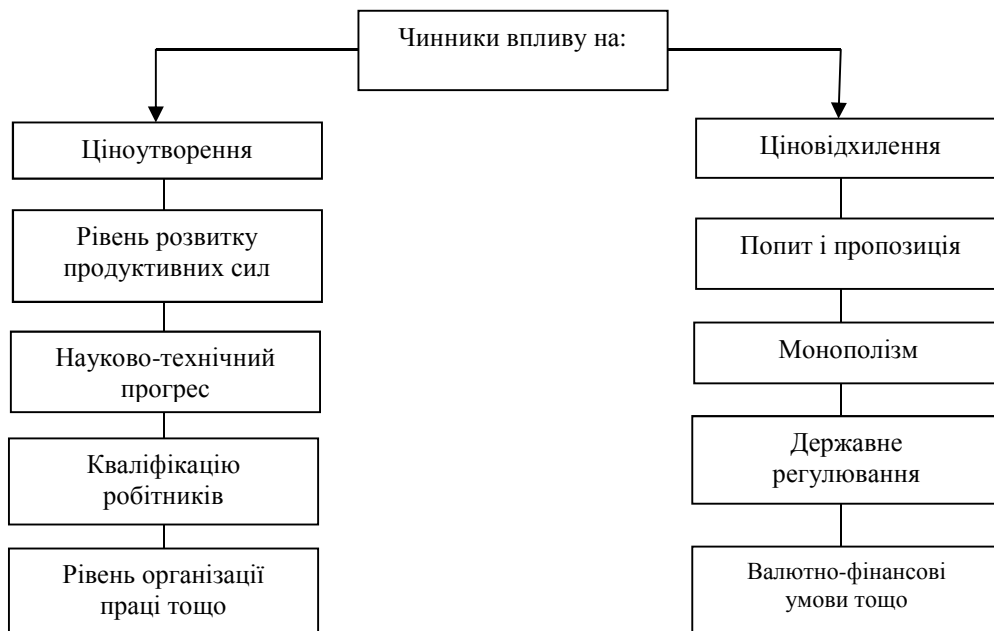

Рис. 3. Виявлення найважливіших чинників, що впливають на формування рівня цін

Примітка: адаптовано з власних розробок [5].

Отже, учаснику ринку землі необхідно пам'ятати що формуючи ціну землі, її власнику необхідно враховувати всі теоретичні надбання у цій сфері, функції та чинники, що впливають на неї. Як було підмічено, шляхи впровадження реформаційно-трансформаційних змін у сфері використання земельних ресурсів повинні передбачати:

- всебічне інформування учасників ринку землі;
- законодавче забезпечення всіх процесів у формі створення і затвердження у Законодавчому порядку Економічної Конституції України;
- впровадження повного господарського регіонального розрахунку ін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, маємо право зробити такі висновки: сучасні власники землі та учасники її ринку, на даний

час, не цілком поінформовані про алгоритм продажу землі, не всі знають, що таке кадастр тощо. Крім цього отримати такі знання в умовах села, де не приходять газети, де не працює Інтернет, де не мають і не вміють користуватися комп'ютером, надзвичайно важко оцінювати ситуацію на місцях, виявляти проблеми та приймати управлінські рішення.

Комплексна реалізація адміністративно-територіальної реформи, створення об'єднаних територіальних громад не передбачають реалізації заходів з цієї проблематики. Від того спостерігається пасивність, сільського населення, домінуючих власників землі при обговоренні цього актуального питання.

У силу означених обставин об'єктивне інформаційне забезпечення учасників ринку землі, впровадження заходів з його покращення, використання

інноваційно-логістичних підходів, залучення внутрішніх та зовнішніх (в умовах ЄС) інвестицій дозволяє на базі активізації ринку землі та використання земельних ресурсів, розвивати не лише різноманітні галузі сільського господарства, а передусім переробну промисловість за замкнутим циклом від вирощування сільгосппродукції до її переробки та реалізації стабільного функціонування об'єднання територіальних громад.

З метою повернення довіри населення до влади, Уряд повинен:

1. Провести соціологічні дослідження та вивчити громадську думку у сфері земельних відносин, використавши досвід вирішення подібних проблем цивілізованих держав.

2. За участі науковців та з використанням ЗМІ, організувати всеобуч сільського населення та власників землі з правового забезпечення ринку землі.

3. З метою забезпечення повно циклового агропромислового виробництва, створити сприятливі умови для розвитку сільськогосподарського машинобудування та ін.

4. Ввести систему, навести порядок та посилити контроль в організації земельних (орендних) відносин на сучасному етапі і тим самим підтвердити спроможність держави не допустити зловживань у майбутньому ринку землі. На даний час існують договірні відносини на принизливих умовах для власників землі.

5. Розробити ідеологічну концепцію розвитку держави, на цій основі посилити ідеологічне та морально-гуманітарне виховання громадян України.

6. Запропонувати моральний кодекс покупця землі (в історії України була традиція особливого довіря бджоловодам).

7. З метою створення зацікавленості в успішному розвитку вітчизняних фермерських господарств та аграрників загалом виробити систему їх фінансово-кредитної підтримки, створити у державі сприятливий інвестиційний клімат.

8. Передбачити кримінальну відповідальність за зловживання у цій сфері життєдіяльності.

При ігноруванні цих принципів, процес продажу землі перетвориться у властивий для нашої держави «дерібан» та не забезпечуватиме справедливого ринку землі і ефективного використання наявних земельних ресурсів, поживлення використання трудових, фінансових та інвестиційних ресурсів, зайнятості населення та ін.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про землеустрій». *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст.282.
2. Закон України «Про державний земельний кадастр». 2018. Розділ 10. п. 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>.
3. Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Ульянченко Ю. О., Тарасюк Г. М. Земля як стратегічний продукт, об'єкт оренди та можливий еквівалент обміну в умовах застосування інноваційно-логістичних підходів може посилити економічні позиції України в ЄС. *Вісник ЖДТУ*. Серія: Економічні науки. 2013. №4. С. 132-143.
4. Андрушків Б. М., Тарасюк Г. М., Ульянченко Ю. О. та ін. Економічні проблеми використання в Україні землі як стратегічного продукту. *Державне будівництво*. 2015. С. 13-15.

5. Вовк Ю., Погайдак О. Вплив факторів ресурсоемності продукції на ефективність виробництва в машинобудівній галузі. *Збірник тез XV наукової конференції ТНТУ ім. Івана Пулюя*, 2004. С. 32–36.

6. Андрушків Б. М., Вовк Ю. Я., Паляниця В. А., Погайдак О. Б. Інноваційні підходи до раціонального і ефективного використання природних ресурсів. *Інноваційна економіка*. 2012. № 1. С. 13-18.

7. Вовк Ю. Організаційно-економічний механізм управління раціональним використанням ресурсів. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2011. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vyuvvr.pdf7>.

8. Экономика ресурсосбережения / под ред. А. М. Невелева. Киев: Наук. Думка, 1989. 248 с.

9. Мазін Ю. О. Економічні основи управління інноваційною ресурсозберігаючою політикою в машинобудуванні. Суми: СДУ, 2005. 222 с.

10. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження. Львів: Світ, 2001. 415 с.

11. Методика проведення секторного аналізу економіки № 22–27/20 від 12.07.93 р.

12. А. с. No. 37883 від 11.04.2011. Ресурсономіка - новітня наука в системі виживання людства / Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Стойко І. І., Вовк І. П., Вовк Ю. Я.

13. Meadows D. H., et al. *The Limits to Growth*. New York, Potomac Associates, 1972.

14. Новаковська І. О. Основи економіки землекористування [монографія]. Київ: ВЦ «Просвіта», 2013. 224 с.

15. Новаковська І. О. Управління земельними ресурсами. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи для студентів спеціальності 7/8.08010103 «Землеустрій та кадастр». Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ–друк», 2016. 32 с.

16. Новаковська І. О., Самойленко Л. В. Державний земельний кадастр. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи для студентів напряму підготовки 6.080101 «Геодезія, картографія та землеустрій». Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ–друк», 2017. 32 с.

17. Новаковська І. О., Іщенко Н. Ф. Оцінка земель та нерухомого майна. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи для студентів напряму підготовки 6.080101 «Геодезія, картографія та землеустрій». Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ–друк», 2017. 48 с.

18. Умови ведення агробізнесу: Земельні питання станом на 01.01.18 р. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/zemelni_pitannya.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro zemleustrii» [Law of Ukraine "On Land Management"]. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, No. 36, Art. 282 [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnyi zemelnyi kadastr» [Law of Ukraine "On State Land Cadastre"]. (2018). Section 10, item 5. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> [in Ukrainian].
3. Andrushkiv B. M., Kyrych N. B., Ulianchenko Yu. O., Tarasiuk H. M. (2013). *Zemlia yak stratehichni produkt, obiekt orendy ta mozhlyvyi ekvivalent obminu v*

umovakh zastosuvannya innovatsiino-lohistychnykh pidkhodiv mozhe posylyty ekonomichni pozytsii Ukrainy v YeS [Land as a strategic product, lease object and possible equivalent of exchange in terms of innovative and logistical approaches can strengthen Ukraine's economic position in the EU]. *Visnyk ZhDTU. Seriya: Ekonomichni nauky – Bulletin of ZhSTU. Series: Economic Sciences*, 4, pp. 132-143 [in Ukrainian].

4. Andrushkiv B. M., Tarasiuk H. M., Ulianchenko Yu. O. et al. (2015). Ekonomichni problemy vykorystannia v Ukraini zemli yak stratehichnogo produktu [Economic problems of land use in Ukraine as a strategic product]. *Derzhavne budivnytstvo – State building*, 1, pp. 13-15 [in Ukrainian].

5. Vovk Yu., Pohaidak O. (2004). Vplyv faktoriv resursoiemnosti produktsii na efektyvnist vyrobnytstva v mashynobudivnii haluzi [Influence of factors of resource intensity of production on production efficiency in machine - building branch]. *Zbirnyk tez XV naukovoї konferentsii TNTU im. Ivana Puliuia – Collection of abstracts of the XV scientific conference of TNTU. Ivan Pulyuy*, pp. 32–36 [in Ukrainian].

6. Andrushkiv B. M., Vovk Yu. Ya., Palianytsia V. A., Pohaidak O. B. (2012). Innovatsiini pidkhody do ratsionalnogo i efektyvnogo vykorystannia pryrodnykh resursiv [Innovative approaches to rational and efficient use of natural resources]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, 1, pp. 13-18 [in Ukrainian].

7. Vovk Yu. (2011). Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia ratsionalnym vykorystanniam resursiv [Organizational and economic mechanism of management of rational use of resources.]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava – Socio-economic problems and the state*. Retrieved from <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vvyrvr.pdf7> [in Ukrainian].

8. Nevelev A. M. (Ed.). (1989). *Economics of Resource Saving*. Kyiv, Nauk. Dumka [in Russian].

9. Mazin Yu. O. (2005). Ekonomichni osnovy upravlinnia innovatsiinoiu resursozberihaiuchoiu politykoiu v mashynobuduvanni [Economic bases of management of innovative resource-saving policy in mechanical engineering]. Sumy, SDU [in Ukrainian].

10. Mochernyi S. V. (2001). Metodolohiia ekonomichnogo doslidzhennia [Methodology of Economic Dosluding]. Lviv, Svit [in Ukrainian].

11. Metodyka provedennia sektornoho analizu ekonomiky # 22–27/20 vid 12.07.93 r. [Methodology for the sectoral analysis of the economy No. 22–27 / 20 on 12.07.93]. [in Ukrainian].

12. Andrushkiv B. M., Kyrych N. B., Stoiko I. I., Vovk I. P., Vovk Yu. Ya. *Resoursonomics - the latest science in the system of human survival*. Certificate of copyright registration for the work No. 37883 dated 11.04.2011 [in Ukrainian].

13. Meadows D. H. et al. (1972). *The Limits to Growth*. New York, Potomac Associates,

14. Novakovska I. O. (2013). *Osnovy ekonomiky zemlekorystuvannia [Fundamentals of land use economics]*. Kyiv, VTs «Prosvita» [in Ukrainian].

15. Novakovska I. O. (2016). *Upravlinnia zemelnymy resursamy. Metodychni rekomendatsii do vykonannia kursovoi roboty dlia studentiv spetsialnosti 7/8.08010103 «Zemleustrii ta kadastr» [Management of land resources. Methodical recommendations for course work for students majoring in 7 / 8.08010103 "Land Management and Cadastre"]*. Kyiv, "NAU-print" [in Ukrainian].

16. Novakovska I. O., Samoilenko L. V. (2017). *Derzhavnyi zemelnyi kadastr. Metodychni rekomendatsii do vykonannia kursovoi roboty dlia studentiv napriam pidhotovky 6.080101 «Heodeziia, kartohrafiia ta zemleustrii» [State Land Cadastre. Methodical recommendations for course work for students in the direction of training 6.080101 "Geodesy, cartography and land management"]*. Kyiv, "NAU-print" [in Ukrainian].

17. Novakovska I. O., Ishchenko N. F. (2017). *Otsinka zemel ta nerukhomoho maina. Metodychni rekomendatsii do vykonannia kursovoi roboty dlia studentiv napriam pidhotovky 6.080101 «Heodeziia, kartohrafiia ta zemleustrii» [Valuation of land and real estate. Methodical recommendations for course work for students in the direction of training 6.080101 "Geodesy, cartography and land management"]*. Kyiv, "NAU-print" [in Ukrainian].

18. *Umovy vedennia ahrobiznesu: Zemelni pytannia stanom na 01.01.18 r. [Terms of agribusiness: Land issues as of 01.01.18]*. Retrieved from http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/zemelni_pitannya [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 03.09.2020

Формат цитування:

Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Тарасюк Г. М. Особливості організації інформаційного забезпечення учасників ринку землі в умовах добровільного об'єднання територіальних громад. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2 (39). С. 210-220. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).210-220](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).210-220)

Andrushkiv B. M., Kirich N. B., Tarasiuk H. M. (2020). Features of Information Supply Organization Land Market Participants in the Conditions of a Voluntary Association of Territorial Groups. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (39), pp. 210-220. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).210-220](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).210-220)